

УДК 37.01:001.83(477)

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-72-32-38>

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ОСВІТНІХ АЛЬЯНСІВ ЗА УЧАСТЮ УКРАЇНИ

© Харківська А. А., Капустіна О.І.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Інформація про авторів:

Харківська Алла Анатоліївна: ORCID: 0000-0003-4782-1079; kharkivska_hgra@ukr.net; доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, провулок Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна.

Капустіна Олена Ігорівна: ORCID: 0000-0001-8859-7435; lenaik1996@ukr.net; доктор філософії, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, провулок Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна.

Автором доведено, що в процесі інтернаціоналізації освіти важливим є формування загальних та фахових компетентностей, здібностей до самоорганізації та самовдосконалення в усіх представників освітньої галузі, підвищення результативності співпраці між науковими, науково-педагогічними працівниками і здобувачами освіти вітчизняних та зарубіжних закладів вищої освіти. Це можливо за умови успішного співробітництва між ними. Проаналізовано низку наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних стратегів щодо організації співробітництва на міжнародному рівні. З'ясовано сутність поняття «стратегічний альянс» – можна розуміти як форму організації відносин між закладами освіти, коли відбувається взаємообмін як матеріальними (обладнання, підручники, демонстраційний матеріал, транспорт), так й інтелектуальними ресурсами (знання, уміння, досвід тощо) для досягнення спільних стратегічних цілей (реалізації проєктів) за умови збереження автономності кожного закладу. Проаналізовано зміст та особливості поняття «стратегічний освітній альянс». Виявлено, що стратегічний освітній союз слід вивчати й характеризувати як основну і найперспективнішу форму інтеграційної співпраці ринків освітніх послуг. Визначено доцільність створення міжнародних стратегічних освітніх альянсів та актуальність їх формування в Україні. Виявлено, що процес інтернаціоналізації освіти включає в себе такі форми міжнародного співробітництва: мобільність здобувачів вищої освіти або викладацького складу; сумісність освітніх програм; інституційне партнерство, що зумовлює створення стратегічних освітніх альянсів. Взаємодія і співпраця в межах стратегічних освітніх альянсів є найбільш гнучкою формою інтеграції освітніх закладів у транснаціональний освітній простір, що водночас залишає право на незалежність. З'ясовано, що розвиток міжнародних освітніх альянсів за участю вітчизняних закладів вищої освіти є край необхідним, адже він спрямований на зміцнення інноваційного потенціалу європейського та національного освітніх просторів, заохочення до інноваційної діяльності у сфері вищої освіти, бізнесу та більш широкого соціально-економічного середовища, сприяють досягненні поставлених цілей та взаємовигідних результатів, можливості виходу системи освіти України на світовий освітній ринок.

Ключові слова: співробітництво, глобалізація, інтернаціоналізація, стратегічний альянс, стратегічний освітній альянс, освітній простір.

A. Kharkivska, O. Kapustina "Relevance of the formation of international strategic educational alliances involving Ukraine"

The authors prove that in the process of education internationalization it is important to form general and special competencies, self-organization and self-improvement skills of all representatives of the education sphere and increase the efficiency of interaction between scientists, teachers and students of domestic and foreign higher education institutions. This is possible on the basis of successful cooperation between them. A number of scientific research works of domestic and foreign strategists on the organization of cooperation at the international level were analyzed. The meaning of the concept "strategic alliance" was defined, the content and features of the concept "strategic educational alliance" were analyzed. The feasibility of international strategic educational alliances and the relevance of their formation in Ukraine were determined. The process of internationalization of education is proved to include such forms of international cooperation as mobility of graduates and teaching staff; integration of educational programs;

institutional partnerships that contribute to the creation of strategic educational alliances. Interaction and cooperation within the framework of strategic educational alliances is the most flexible form of integration of education institutions into the transnational education space, which at the same time retains the right to be independent. The development of international educational alliances with the participation of domestic universities is confirmed to be essential, as it is aimed at strengthening the innovative potential of the European and national education spaces, encouraging innovation in higher education, business and the broader socio-economic area, contributing to the goals and mutually beneficial results, and increasing the chance that the Ukrainian education system will enter the global education market.

Keywords: cooperation, globalization, internationalization, strategic alliance, strategic educational alliance, education space.

Постановка проблеми. В умовах формування європейського науково-освітнього простору все більшого значення набуває процес інтернаціоналізації вищої освіти. Метою такої інтернаціоналізації є наблизити національну систему освіти до міжнародних освітніх стандартів, сприяти академічній мобільності учасників освітнього процесу, збільшити чисельність конкурентоспроможних вітчизняних фахівців на європейському ринку праці та в міжнародному освітньому просторі. Важливим чинником успішного формування загальних та фахових компетентностей, сприянню до самоорганізації та самовдосконалення для всіх представників освітньої галузі є підвищення результативності співпраці між науковими, науково-педагогічними працівниками і здобувачами освіти вітчизняних та зарубіжних ЗВО.

Для успішної інтернаціоналізації національної вищої освіти вважаємо актуальним розглянути як зразок міжнародні партнерські відносини, об'єднані структури і форми організації діяльності. Прикладом може слугувати діяльність міжнародного стратегічного альянсу, робота якого впливає на: модернізацію всіх галузей економіки, промисловості, науки й освіти; посилення інтеграційних і глобалізаційних процесів у межах міжнародного освітнього простору. Динамічний розвиток нових інституційних форм (зокрема, створення стратегічних освітніх і наукових альянсів) та інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють об'єднувати й кооперувати не лише людей, не залежно від їх місцезнаходження, а й різні організації задля вирішення глобальних проблем і досягнення спільних стратегічних цілей. Стратегічні альянси вважаються ефективними формами партнерства між корпоративними структурами, результати діяльності яких поширюються на всі сфери національної економіки, а саме: матеріальне виробництво (сільське господарство,

промисловість, будівництво, транспорт тощо), нематеріальне виробництво, або сфера послуг (житлово-комунальне обслуговування, зв'язок, освіта та наука, охорона здоров'я, культура та спорт, банківсько-кредитна система тощо).

Отже, актуальність теми дослідження та недостатня розробленість деяких питань (зокрема, формування і функціонування освітніх альянсів) вимагають більш детальних досліджень, обумовлюють потребу в аналізі формування і розвитку світових стратегічних альянсів, визначенні сутності їх діяльності, задля створення і розширення міжнародних освітніх альянсів в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади створення стратегічних альянсів як актуальної форми співробітництва підприємств досліджують такі зарубіжні та вітчизняні дослідники: І. Владимірова, Б. Гаррет, В. Глущенко, П. Дюссож, А. Дагаєв, З. Каїра, В. Лавриненко, Ю. Параніч, В. Пономаренко, В. Тоцький та інші.

Проблемам спільної діяльності міжнародного бізнесу значну увагу приділяли М. Бобіна та М. Грачев. Вони детально проаналізували відомі на той час стратегічні альянси в інформаційній сфері, фінансово-кредитній тощо, описали історію і механізми взаємодії компаній-учасників. Б. Гарретт та П. Дюссож вивчали систему взаємодій підприємств-учасників стратегічних альянсів. О. Данилишин досліджував стратегічні альянси як інвесторів епохи глобалізації. П. Пекар та М. Маргуліс створили огляд бізнес-стратегій центральних акціонерних союзів.

Питаннями доцільності формування стратегічних освітніх альянсів та розробкою підходів до їх визначення і створення займалися дослідники різних зарубіжних наукових шкіл: П. Баклі, М. Кассон, Б. Когут тощо. Першими авторами, які працювали над питанням знань та визначали їх роль у діяльності стратегічних освітніх альянсів стали Б. Когут та У. Зандер. Ними було висунена гіпотеза про розмежування

знань на «явне і некодowane». Завдяки дослідженням І. Ансоффа та К. Монтгомері ресурсної теорії і концепції динамічних компетенцій і здібностей – на початку 90-х років ХХ століття ресурсний підхід став домінуючим напрямом стратегічного управління. К. Прахалад у своїх працях здійснював дослідження концепції розвитку ключових компетенцій корпорації, відповідно й запровадив цю концепцію в економічну науку.

Сферу підготовки педагогічних кадрів, взаємодію ринків освітніх послуг і питання виходу ЗВО на міжнародний ринок освітніх послуг і праці, вплив інтернаціоналізації і глобалізації на систему розвитку ЗВО, формування і функціонування стратегічних союзів досліджували у своїх наукових працях такі зарубіжні вчені: Ф. Альбах, П. Баклі, У. Бек, Ч. Гіл, С. Джозеф, В. Кліффорд, Б. Лиск, Дж. Найт, Г. Паттерсон, А. Рагмен, П. Скотт, Д. Тис, У. Тіхлер, А. Томсон, Т. Фрідман, тощо. Вітчизняні науковці також долучились до пошуку вирішення проблем управління міжнародними стратегічними альянсами: Н. Анішина, О. Балакірева, С. Бандур., Д. Богиня, І. Гнибіденко, Б. Данилишин, А. Колот, В. Куценко, О. Кратт, Е. Лібанова, Н. Лук'яненко, О. Мартякова, О. Новікова, Ю. Макогон, С. Мельник, Р. Патора, В. Петюх, М. Семикіна, Б. Чуб, О. Ястремська та інші.

Метою статті є з'ясувати сутність поняття «стратегічний альянс», визначити зміст та особливості поняття «стратегічний освітній альянс», з'ясувати доцільність створення міжнародних стратегічних освітніх альянсів та обґрунтувати актуальність їх формування в Україні.

Виклад основного матеріалу. За умови економічної глобалізації почала інтенсивно зростати й ринкова конкуренція, відповідно не всі компанії можуть протистояти такому тиску. Саме тому, кожна організація шукає способи збереження економічної ефективності, покращення конкурентоспроможності та подальших можливостей розвитку. Майже жодна компанія не завжди може вирішити ці проблеми самостійно. На сьогодні головною стратегією розвитку вітчизняних компаній, на наш погляд, має бути співпраця із закордонними організаціями. У цьому разі найкращою формою міжнародного партнерства стають альянси, освітні альянси, спільні підприємства, маркетингові угоди.

П. Скотт наголошує, що «глобалізація передбачає інтенсивне співробітництво в справі всесвітнього поділу праці та радикальний перегляд світового порядку» [12]. Г. Паттерсон запевняє, що «не тільки конкуренція, але й співробітництво пов'язує організації в умовах глобалізації» [11]. «Глобалізація – це перехід, адаптація та розвиток цінностей, знань, технологій і норм поведінки від країни до країни, від суспільства до суспільства у різних частинах світу, що передбачає: створення глобальних мереж; технологічну, економічну, соціальну, політичну, культурну, освітню глобалізацію; міжнародні союзи та конференції; міжнародне співробітництво та обмін; мультикультурну інтеграцію...» [3, с. 15].

Однією з основних точок перетинання глобалізації та розвитку інноваційних процесів, на думку Н. Тершошкіної, є «прискорення; співробітництво на рівні окремих підприємств і розвиток організаційних структур, заснованих на відокремленості різних стадій технологічного процесу; операційна інтеграція і внутріфірмове співробітництво; співпраця фірм і організацій із центрами концентрації знань і технологій; зростання в міжнародній торгівлі частки послуг і ролі світового трансферу знань» [9, с. 97].

Погоджуємось із вищезазначеним, що успішна діяльність підприємств в умовах глобалізації відбувається під час співробітництва, економічного союзу декількох організацій, коли відбувається взаємопроникнення й модернізація національних, міжнаціональних господарств, методів та прийомів роботи, зміна структури чи діяльності тощо. У результаті таких коопераційних перетворень в економіці країн спостерігається процес якісної синергії, що є одним із суттєвих пріоритетів інтеграції організацій: синергія як каталізатор інтеграційного процесу (ефективність діяльності інтеграційної структури перевищує загальний результат інтеграційної діяльності обох партнерів); використання ресурсів партнерів (матеріальних та нематеріальних) або вплив створення або доповнення ресурсів партнера, але за рахунок партнерів; покращення стабільності інтегрованої структури шляхом знаходження компромісу стратегічних інтересів партнерів, коли результати інтегрованої структури відповідають очікуванням партнерів; ефект

від використання ключових можливостей і компетенцій партнерів тощо. Спираючись на ці переваги все більше організацій залучаються до співробітництва заради підвищення ефективності своєї діяльності, зниження економічних витрат, залучення більшої аудиторії споживачів тощо.

Приєднуючись до відповідної форми організації спільної діяльності учасники можуть «якісно розвиватися», оскільки розподіл бізнесу між партнерами дозволяє кожній організації зосередитися на сильних аспектах, та удосконалювати слабкі. Одна з форм співробітництва – стратегічні альянси. Економіст Коуз Р. переконаний, що «більш доцільно трактувати альянс як одну з форм взаємодії підприємств, що дає можливість мінімізувати трансакційні витрати через укладання відповідних контрактів при отриманні необхідних ресурсів» [5, с. 5]. Саме тому вважаємо за необхідне розглянути діяльність стратегічних альянсів, як ключове джерело конкурентних переваг для підприємств, як одну з найбільш перспективних форм інтеграції в міжнародний як економічний так і освітній ринки.

Міжнародний стратегічний альянс (МСА) – це відносно довгострокова угода про міжорганізаційну співпрацю, яка забезпечує загальне використання ресурсів або структури управління двома або більше незалежними компаніями з декількох країн для виконання завдань, пов'язаних із цілями кожної компанії. МСА – це функціональна структура, заснована на офіційних або (іноді) неформальних угодах. Організації-засновники спільно здійснюють управління і контроль над функціонуванням міжнародного стратегічного альянсу. Порівняно з міжнародними альянсами, міжнародні стратегічні альянси слід розуміти як такі угоди, що: передбачають і запобігають виникненню слабких сторін або створюють конкурентні переваги для учасників; встановлюють обґрунтовані цілі для взаємовідносин між компаніями; відповідають довгостроковим стратегічним планам партнерів.

М. Бобина і М. Грачов вважають, що основними стратегічними цілями МСА є: «приріст вартості (збільшення прибутку); зміцнення стратегічних позицій через отримання знань від іншої сторони; збереження гнучкості діяльності (підвищення реагування, адаптації до змін в оточуючому середовищі); збереження своїх основних стратегічних

переваг, які можуть бути привласнені партнерами (через спільну діяльність)» [2]. Тому МСА є однією з найбільш перспективних форм інтеграції як закордонних, так і вітчизняних організацій/підприємств на ринок міжнародної економіки.

Рух України до формування інноваційної економіки знань передбачає посилення всіх сфер діяльності, особливо вищої освіти. Процес інтеграції у європейський освітній простір є невід'ємною частиною більшості сучасних стратегій розвитку ЗВО. Динамічний розвиток і постійне вдосконалення інноваційних комунікації, Інтернет-технологій, різних форм дистанційного навчання тощо стали головною причиною цього, що зі свого боку сприяло активізації міжкультурного спілкування та усуненню національних бар'єрів. ЮНЕСКО, ООН, Європейська комісія, Світовий банк та інші установи беруть активну участь у цьому процесі. Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», міжнародні нормативно-правові акти у сфері освіти; аналітичні та статистичні дані МОН України; документи міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНКТАД, Світовий Банк тощо); Програми розвитку ООН, СОТ, Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР); результати науково-дослідних проєктів з стратегічних альянсів різних міжнародних організацій та агентств демонструють зв'язок взаємодії на світовій арені різних організацій, мають чітко розроблені програми способів інтеграції в парадигмі системи освіти для розширення науково-практичних можливостей усіх учасників освітнього процесу.

Створення міжнародних інноваційних структур супроводжується безпосередньо пошуком наукових можливостей для зниження витрат на здобування нових знань, що є підґрунтям для розвитку інтелектуального капіталу закладів освіти. Тому можливості розповсюдження і здійснення офшорингу процесів знань, ураховуючи переваги вітчизняної освітньої та наукової діяльності, є досить реалістичними. Партнерська взаємодія між виробництвом, освітою і наукою є вирішальним чинником досягнення стратегічної стійкості, оскільки освітні та наукові структури – рушійні складові створення так званого інноваційного ланцюга «дослідження – розробка – виробництво – просування продукції».

Відомо, що в європейському освітньо-науковому просторі процес інтернаціоналізації сприяє якісному об'єднанню освітніх закладів. Дослідник Дж. Найт визначає інтернаціоналізацію, як «процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освіті (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації» [7]. «Вона охоплює системи, які прагнуть досягнення конкретних цілей та завдань і підвищення якості вищої освіти та науки, і не повинна перетворюватися на самоціль ні на рівні окремо взятого вищого навчального закладу, ні на рівні системи вищої освіти в цілому» [8, с. 206].

Процес інтернаціоналізації освіти включає в себе різні форми міжнародного співробітництва: мобільність здобувачів вищої освіти або викладацького складу безпосередньо; сумісність освітніх програм; інституційна мобільність; урахування в освітніх програмах європейських / міжнародних стандартів; інституційне партнерство, що зумовлює створення стратегічних освітніх альянсів.

Сутність поняття «стратегічний альянс» як «форму організації відносин підприємств, коли вони можуть використовувати ресурси один одного для досягнення спільних стратегічних цілей при збереженні автономності кожного з них» (за Г. Маховою) [7, с. 75], можна адаптувати для визначення «стратегічних освітніх альянсів». Тож стратегічний освітній альянс можна розуміти як форму організації відносин між закладами освіти, коли відбувається взаємообмін як матеріальними (обладнання, підручники, демонстраційний матеріал, транспорт) так й інтелектуальними ресурсами (знання, уміння, досвід тощо) для досягнення спільних стратегічних цілей (реалізації проєктів) за умови збереження автономності кожного закладу.

Взаємодія і співпраця в межах стратегічних освітніх альянсів, є найбільш гнучкою формою інтеграції освітніх закладів у транснаціональний освітній простір, що водночас залишає право на незалежність. Підтверджуючи вищезгадане Г. Костюк та І. Дубровська зауважили, що «у рамках стратегічного альянсу компанії поєднують зусилля, зберігаючи при цьому свою господарську і юридичну самостійність. ... дозволяє спертися на сильні сторони учасників, причому ні в кого немає бажання чи можливості захопити унікальні переваги партнера» [4, с. 5].

Характерними особливостями стратегічних освітніх союзів як однієї з форм

регулювання співпраці ринків освітніх послуг є: «наявність елементів спільності в стратегічних цілях підготовки та використання інтелектуального кадрового потенціалу, тобто освітня організація, передусім ЗВО, за своїм перспективним профілем повинна відповідати виробничій кадровій стратегії підприємства; готовність сторін обмінюватися на добровільних і взаємовигідних засадах цінною (стратегічно значимою) інформацією, майном, накопиченим досвідом і ноу-хау, створювати необхідні матеріальні та організаційні умови для ефективної роботи партнера, визнавати його право на отримання власної вигоди від співпраці, а також нести відповідальність, зокрема матеріальну, (фінансову) за порушення договірних зобов'язань; готовність сторін до розробки та реалізації перспективних і поточних планів спільних проєктів» [6]. Тому партнерство ЗВО повинно базуватися на таких ключових принципах, як взаємодія, інтеграція, саморозвиток, самоорганізація та соціальна адаптація. Відповідно, задля реалізації ключових принципів, відповідно до вимог сучасності, закладам вищої освіти необхідно зайняти певну позицію на світових та національних ринках освітніх послуг, від яких залежить не лише співробітництво між організаціями, а й їх конкурентоспроможність. Звідси випливає, що: «основні стратегічні пріоритети ЗВО в рамках їх ринкової діяльності, сучасного нестабільного навколишнього середовища, загострення конкуренції між ними складаються в досягненні стійкого становища на ринку освітніх послуг за рахунок розробки нових напрямів розвитку освітньої та наукової діяльності, розширення асортименту послуг, що надаються» [10, с. 134].

До того ж, основною метою стратегічних освітніх альянсів є підвищення конкурентоспроможності та поширення їх продукції і послуг на нових ринках освітніх послуг. У цьому разі ЗВО, зокрема ЗВО й України, можуть вступати в союзи з кількома партнерами, що сприятиме створенню освітньо-наукової мережі партнерства. Діяльність стратегічних освітніх альянсів позитивно впливає на конкурентоспроможність ЗВО, забезпечує доступ до ресурсів партнерів, нових ринків освітніх послуг, сприяє врівноваженню соціально-економічних показників, використанню нових та власних технологій, а також можливості для подальшого наукового розвитку.

При розробленні багатосторонніх стратегічних освітніх альянсів можливе створення різних моделей стратегічного партнерства між освітніми установами. Стратегічний освітній союз слід вивчати й характеризувати як основну і найперспективнішу форму інтеграційної співпраці ринків освітніх послуг. Із формуванням розумної освітньої конкуренції між учасниками альянсів зростає активність іноземного капіталу в українській економіці; попит на висококваліфікований та інтелектуальний кадровий потенціал; зацікавленість адміністрації ЗВО у врученні випускникам закладу дипломів європейського зразка; якість набутих компетенцій учасників освітнього процесу; бажання молоді не їхати для здобуття освіти за кордон. Усі вищезазначені факти є важливими чинниками, що визначають актуальність створення і розвитку міжнародних освітніх альянсів. Тому вони займають особливе місце в процесі інтернаціоналізації українських ЗВО і залишаються пріоритетним напрямком інтеграції у європейській освітній простір.

Сьогодні конкуренція на світовому ринку освітніх послуг стала «командною конкуренцією», а не «особистісною конкуренцією». Для активізації дієвості на європейському освітньому ринку необхідно сприймати інших учасників, як потенційних учасників альянсу. Дотепер спостерігається тенденція формування міжнародних стратегічних освітніх альянсів закладами вищої освіти провідних країн світу. Це дозволило їм закріпити й змінити свої позиції на всіх континентах і позитивно вплинути на соціально-економічний розвиток власних ЗВО в умовах глобалізації.

Зважаючи на довгострокові тенденції розвитку ринку освітніх послуг та праці,

вимоги та уподобання потенційних клієнтів, можливості та загрози з боку партнерів / конкурентів, а також власні переваги та недоліки, сучасні ЗВО України повинні знайти своє місце на ринку освітніх послуг завдяки налагодженню партнерських відносин та розвитку декількох видів діяльності.

Висновки. Під час дослідження було з'ясовано сутність поняття «стратегічний альянс», визначено зміст та особливості поняття «стратегічний освітній альянс», проаналізовано діяльність МСА, з'ясовано доцільність створення світових стратегічних освітніх альянсів та обґрунтовано актуальність їх формування в Україні.

Отже, світова співпраця у сфері освіти не лише стимулює до розвитку країни в цілому, а й сприяє оптимізації підготовки кваліфікованих фахівців; необхідно виходити за межі ЗВО чи країни для налагодження нових міжнародних зв'язків через укладання угод, проектування, створення подібних освітніх програм, академічної мобільності викладачів та здобувачів освіти тощо.

Підсумовуючи, можна зазначити, що розвиток міжнародних освітніх альянсів за участю вітчизняних ЗВО є край необхідним, адже він спрямований на зміцнення інноваційного потенціалу європейського та національного освітніх просторів, заохочення до інноваційної діяльності у сфері вищої освіти, бізнесу та більш широкого соціально-економічного середовища, сприяють досягненні поставлених цілей та взаємовигідних результатів, можливості виходу системи освіти України на світовий освітній ринок. Звісно, для європейського простору формування і розвитку стратегічних освітніх альянсів – це не новина, однак для української освіти – це нагальна потреба часу.

Список використаних джерел

1. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія / Н. М. Авшенюк; за наук. ред. М. П. Лещенко. – Київ: Ін-т обдарованої дитини, 2015. – С. 94.
2. Бобина М. А. Международный бизнес: стратегия альянсов / М. А. Бобина, М. В. Грачев. – М.: Дело, 2006. – 240 с.
3. Інтеграційні аспекти розвитку педагогічної освіти: реалії та перспективи: монографія / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, О. В. Молчанюк, І. В. Каденко, А. О. Кравченя; Комунальний заклад «Харківська

гуманітарно-педагогічна академія» Харків. обл. ради. – Харків, 2018. – 368 с.

4. Костюк Г. В. Дослідження сучасних конкурентних стратегій [Електронний ресурс] / Г. В. Костюк, І. О. Дубровська // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – С. 5. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/116.pdf. (дата звернення 30.06.2021)

5. Коуз Р. Природа фірми: пер. с англ. М. Я. Каждана / Р. Коуз; под ред. О. И. Уильямсона и С. Дж. Уинтера. – М.: Дело, 2001. – С. 5.

6. Мартякова О. В. Сучасні моделі гармонізації ринків освітніх, послуг та праці / О. В. Мартякова, О. В. Мудра // Вісник соціально-

економічних досліджень. – 2013. – Вип. 4 (51). – С. 278.

7. Махова Г. В. Передумови формування стратегічних альянсів підприємств / Г. В. Махова // *Управління розвитком* : зб. наук. статей / Харків. нац. економ. ун-т ім. Семена Кузнеця. – Харків, 2006. – № 7. – С. 75.

8. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету / О. В. Нітенко // *Освітологічний дискурс*. – 2015. – № 2 (10). – С. 205–216.

9. Терьошкіна Н. Є. Інновація глобалізація: специфічні риси та тенденції / Н. Є. Терьошкіна // *Економіка та держава*. Сер. : Економічна наука. – 2014. – № 6. – С. 97–101.

10. Харківська А. А. Стратегія позиціонування закладу вищої освіти: від управління витратами до управління результатами / А. А. Харківська // *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузів. зб. наук. пр. молодих вчених / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобиц. : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – Вип. 22, т. 2. – С. 133–138.

11. Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges / J. Knight // *International Higher Education*. – 2008. – № 50. – P. 6–7.

12. Patterson G. Collaboration / competition crossroads : national / supranational tertiary education policies on a collision course / G. Patterson // *Tertiary Education and Management*. – 2005. – Vol. 11. – P. 355–368.

13. Scott P. Massification, internationalization and globalization / P. Scott // *The Globalization of Higher Education* / ed. P. Scott. – Buckingham, 1998. – P. 108–129.

References

1. Avsheniuk, NM 2015, *Tendentsii rozvytku transnatsionalnoi vyshchoi osvity u druhii polovyni XX – na pochatku XXI stolittya*, [Trends in the development of transnational higher education in the second half of the XX - early XXI century] Instytut obdarovanoi dytyny, Kyiv.

2. Bobyna, MA & Hrachev, MV 2006, *Mezhdunarodnui byznes : stratehiya aliانسov*, [International Business: Alliance Strategy] Delo, Moskva.

3. Ponomarova, HF, Kharkivska, AA, Petrychenko, LO, Molchaniuk, OV, Kadenko, IV & Kravchenia, AO 2018, *Intehratsiini aspekty rozvytku pedahohichnoi osvity: realii ta perspektyvy*, [Integration aspects of pedagogical education

development: realities and prospects] Komunalnyi zaklad Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia Kharkivskoi oblasnoi rady, Kharkiv

4. Kostiuk, HV & Dubrovskaya, IO 2015, 'Doslidzhennia suchasnykh konkurentnykh stratehii', [Research of modern competitive strategies] *Efektivna ekonomika*, no 11, pp. 5, viewed 30 June 2021, <http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/116.pdf>.

5. Kouz, R 2001, *Pryroda fyrmu*, [The nature of the firm] Delo, Moskva.

6. Martiakova, OV & Mudra, OV 2013, 'Suchasni modeli harmonizatsii rynkiv osvity, posluh ta pratsi' [Modern models of harmonization of education, services and labor markets], *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, iss. 4 (51), pp. 278.

7. Makhova, HV 2006, 'Peredumovy formuvannia stratehichnykh aliانسiv pidpriemstv', [Prerequisites for the formation of strategic alliances of enterprises] *Upravlinnia rozvytkom*, Kharkivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Semena Kuznetsia, Kharkiv, no. 7, pp. 75.

8. Nitenko, OV 2015, 'Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu' [Internationalization of higher education as a factor in the development of the university], *Osvitohichnyi dyskurs*, no. 2 (10), pp. 205–216.

9. Tieroshkina, Nye 2014, 'Innovatsiina hlobalizatsiia: spetsyfychni rysy ta tendentsii' [Innovative globalization: specific features and trends], *Ekonomika ta derzhava*, Seriya Ekonomichna nauka, no. 6, pp. 97–101.

10. Kharkivska, AA 2018, 'Stratehiia pozytsionuvannia zakladu vyshchoi osvity: vid upravlinnia vytratamy do upravlinnia rezultatamy', [Higher education institution positioning strategy: from cost management to results management] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, Drohobyskiy derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka, Vydavnychiy dim Helvetyka, Drohobych, iss. 22, vol. 2, pp. 133–138.

11. Knight, J 2008, 'Internationalization: A Decade of Changes and Challenges', *International Higher Education*, American Assotiation for Public Opinion Research, no. 50, pp. 6–7.

12. Patterson, G 2005, 'Collaboration / competition crossroads: national / supranational tertiary education policies on a collision course', *Tertiary Education and Management*, vol. 11, pp. 355–368.

Scott, P 1998, 'Massification, internationalization and globalization', *The Globalization of Higher Education*, Buckingham, pp. 108–129.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2021 р.